

ГОРДІЄНКО

Людмила Анатоліївна
gordienko35@mail.ru

УДК 336.64

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ В
УКРАЇНІFINANCIAL SUPPORT FOR HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS IN
UKRAINEкандидат економічних
наук, доцент кафедри
фінансів, Черкаський
державний технологічний
університет*Стаття присвячена з'ясовуються проблеми фінансового забезпечення вищих навчальних закладів. Розглянуті підходи організації державного фінансування вищої школи в інших країнах. Сформульовані шляхи оптимізації залучення фінансового забезпечення.**Статья посвящена выясняются проблемы финансового обеспечения высших учебных заведений. Рассмотрены подходы организации государственного финансирования высшей школы в других странах. Сформулированы пути оптимизации привлечения финансового обеспечения.**The article is devoted investigated problems of financial provision of higher education. Approaches organization of public funding of higher education in other countries are considered. The ways to optimize attract financial resources are formulated.***Ключові слова:** фінансове забезпечення, вища освіта, держаний бюджет, ваучерне фінансування, кредитування**Ключевые слова:** финансовое обеспечение, высшее образование, государственный бюджет, ваучерное финансирование, кредитование**Keywords:** financial provision, higher education, the State Budget, voucher funding, extend credit**ВСТУП**

Євроінтеграційний вибір України зумовлює формування якісно нових структур, зокрема і в соціальному секторі. Вища школа завжди була предметом дослідження вчених педагогічного, психологічного, соціологічного напрямів. Ринкові умови функціонування суспільної системи України вимагають адекватного пристосування вищої школи до цих умов з відповідним фінансовим забезпеченням. З прийняттям нової редакції Закону України «Про вищу освіту» перед вищими навчальними закладами постають принципово нові завдання щодо організації навчального процесу, технічного, методичного, науково-педагогічного, фінансового забезпечення їх функціонування.

Проблеми фінансового забезпечення діяльності вищих навчальних закладів знайшли відображення у працях українських вчених: Т.М. Боголіб, Д.В. Петрашенко, Л.С. Шевченко, І.С.Каленюк, В.Куценко, Н.М. Фещенко. Не зважаючи на підвищену увагу науковців до даної проблематики і високо оцінюючи їх вклад, слід зазначити, що більшість досліджень присвячена проблемам державного фінансування вищої освіти.

У цій статті з'ясовуються проблеми фінансового забезпечення вищих навчальних закладів із виявленням особливостей такого забезпечення, аналізом зарубіжного досвіду та виявленням шляхів оптимізації залучення фінансових ресурсів.

МЕТА РОБОТИ полягає в узагальненні науково-

методичних підходів до фінансового забезпечення вищих навчальних закладів.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методологічною та інформаційною основою роботи є наукові праці, матеріали періодичних видань, ресурси Internet, нормативно-правові акти.

При проведенні дослідження використано методи структурно-логічного аналізу, порівняння та узагальнення.

РЕЗУЛЬТАТИ

Забезпечення дотримання вищими навчальними закладами ліцензійних вимог передбачає постійне оновлення матеріально-технічної бази, проведення активної науково-дослідної діяльності, розширення міжнародного співробітництва, у т.ч. обмін студентами, потребує відповідного фінансового забезпечення.

У світовій практиці застосовуються різні схеми фінансування вищих навчальних закладів. Так, Л.С.Шевченко акцентує увагу на наступних підходах організації державного фінансування вищої школи [1]:

1. фінансування за видатками, що передбачає надходження бюджетних коштів прямо до вищих навчальних закладів і жорсткий контроль їх використання державою;

2. фінансування за результатами, що передбачає залежність обсягів державного фінансування від результатів навчальної та науково-дослідної діяльності вищих навчальних закладів;

3. договірне фінансування освіти, що передбачає бюджетне фінансування на основі результатів переговорів представників вищих навчальних закладів та освітнього міністерства або фінансових установ.

На фінансове забезпечення вищих навчальних закладів впливає багато чинників, а саме: форма власності, загальна кількість навчальних закладів та рівень їх конкурентоспроможності в Україні та за її межами, чисельність студентів, що здобувають освіту в окремому навчальному закладі, темпи зростання ВВП, рівень доходів населення, кон'юнктура ринку праці, динаміка чисельності випускників шкіл, рівень фінансової автономії тощо.

Фінансове забезпечення безпосередньо залежить від форми власності вищого навчального закладу. В Україні функціонують як державні так і приватні вищі навчальні заклади. За даними Державного комітету статистики в Україні, станом на 1 вересня 2014р., налічувалось 664 заклади вищої освіти (без

урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини зони проведення антитерористичної операції), з них: 387 - I-II рівнів акредитації, 277 - III-IV рівнів акредитації. Нині в Україні відбувається процес поступової, оптимізації кількості вищих навчальних закладів. Так, до кінця 2015 року передбачається, що ще 106 вищих навчальних закладів припинять свою діяльність. Це дозволить більш ефективно використати обмежені фінансові ресурси державного бюджету, що спрямовуються на фінансування освітньої галузі.

В Україні передбачено, що обсяг фінансування освіти повинен складати 10 % від ВВП країни, на практиці цей показник не дотримується і більшість науковців розглядають це як негативний фактор. Проте, за обсягами фінансування вищої освіти у % ВВП Україна посідає одне з перших місць серед європейських країн (таб.1.).

Таблиця 1

Державні витрати на вищу освіту, % від ВВП, 2010 р. [2]

Країна	Населення у віці до 19, %	Державні витрати на освіту, % від ВВП	Державні витрати на вищу освіту, % від ВВП
Данія	24.4	8.8	2.41
Естонія	21.2	6.09	1.34
Італія	19.0	4.7	0.84
Латвія	20.1	5.01	0.8
Литва	22.2	5.38	1.27
Німеччина	18.8	5.06	1.34
Польща	21.8	5.1	1.07
Угорщина	20.8	5.12	0.98
Україна	20.4	7.4	2.3
Фінляндія	22.9	6.84	2.18
Франція	24.8	5.86	1.33
Чехія	20.1	4.38	0.96

Нині не існує прямої залежності між обсягами фінансування вищої освіти у % ВВП та успішністю діяльності вищих навчальних закладів окремої країни.

Розглянемо джерела фінансових ресурсів державних та приватних закладів освіти. В цілому їх можна класифікувати на бюджетні та позабюджетні.

До бюджетних відносять:

- кошти Державного бюджету;
- кошти місцевих бюджетів;
- кошти галузевих структур.

До позабюджетних відносять:

- власні кошти фізичних осіб (плата за навчання);
- кошти підприємств, установ, організацій (плата за навчання);
- валютні кошти за контрактну підготовку

іноземних студентів;

- кредитні ресурси;
- госпрозрахункові теми на замовлення підприємств;
- гранти;
- спонсорська допомога;
- послуги вищого навчального закладу не пов'язані з освітньою діяльністю.

Основним джерелом фінансового забезпечення вищих навчальних закладів в Україні є кошти фізичних осіб, які у загальному обсязі фінансування складають понад 60% [3]. Для навчальних закладів державної форми власності бюджетні надходження є запорукою їх фінансової стабільності.

Загальні обсяги державного фінансування вищих навчальних закладів в Україні постійно зростають (таб.2).

Таблиця 2

Показники фінансування вищої освіти в Україні [4]

Показники	2011	2012	2013	2014
Видатки Зведеного бюджету на освіту, млрд. грн.	86,26	101,56	105,54	71,77
в т. ч. на вищу освіту, млрд. грн.	30,01	29,34	30,01	20,48

Прослідковується позитивна динаміка зростання видатків Зведеного бюджету України на вищу освіту. Так, у 2012 р. порівняно з попереднім обсяги фінансування збільшилися на 10,22 %, у 2013 р. на 2,28 %, а в 2014 р., у зв'язку з анексією Криму та подіями на Сході України, відбулося значне зменшення цього показника на 31,76 % до 20,48 млрд. грн.

У 2014 р. понад 50% студентів навчалось на контрактній формі навчання, тобто за кошти фізичних осіб. Суттєве зниження рівня доходів населення на фоні скорочення чисельності потенційних абітурієнтів сприятиме зменшенню обсягів залучення фінансових ресурсів фізичних осіб.

Тому необхідно залучати інші джерела фінансування вищої освіти.

Аналізуючи досвід інших країн доцільно акцентувати увагу на таких напрямках:

- активне залучення підприємств, як до підготовки фахівців, так і до виконання різних досліджень та розробок на їх замовлення;
- залучення грантів;
- створення ендаументів – фондів, що залучають пожертвування як випускників вищого навчального закладу, так і корпоративних донорів;
- розвиток комерційної діяльності вищих навчальних закладів;
- надання позик на отримання освіти

ВИСНОВКИ

Отже, з метою оптимізації фінансового забезпечення вищих навчальних закладів необхідно:

- суттєво скоротити чисельність навчальних закладів;
- переглянути підходи до державного фінансування, акцентуючи увагу на якісній складовій підготовки фахівців;
- запровадити елементи ваучерного фінансування;
- стимулювати кредитну систему фінансування навчання за участю держави;
- активізувати роботу в напрямі залучення грантів, спонсорської допомоги тощо.

Це дозволить забезпечити динамічний розвиток вищих навчальних закладів, посилити їх конкурентні переваги, сприятиме розвитку науково-дослідної діяльності, зміцненню самоврядування.

Список використаних джерел

1. Шевченко Л.С. Фінансування вищої освіти: диверсифікація джерел / Л.С. Шевченко. // Теорія і практика правознавства. - 2013. - Вип. 2. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/tipp_2013_2_44.pdf.
2. Викладення доповіді CASE-Україна Фінансування системи вищої освіти: світова практика і українське сьогодні. - Режим доступу: <http://liberal.in.ua>
3. Петрашенко Д.В. Аналіз державної політики фінансування вищої освіти України / Д.В. Петрашенко // Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. - 2013. - № 5. - С. 172-179.
4. Оптимізація джерел фінансового забезпечення освіти в Україні.- Режим доступу: <http://naub.oa.edu.ua>